

Зайка Є. М.

аспірант,

Приватний вищий навчальний заклад

«Київський університет культури»

м. Київ, Україна

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-593-1-48>

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ЗБЕРЕЖЕННЯ ДИКОЇ ПРИРОДИ ТА ЇЇ РЕСУРСІВ

Закон є важливим інструментом для регулювання соціальної поведінки та забезпечення дотримання політики, і може відігравати важливу роль у досягненні сталого управління дикою природою. Відсутність відповідного законодавства взагалі або наявність нерелевантних, невідповідних, неналежних та неефективних законів є суттєвою перешкодою для порядку денного охорони природи.

Варто зазначити, що право пронизало всі галузі суспільної діяльності, включаючи галузь охорони, використання та відтворення тваринного світу, зокрема сферу збереження дикої природи та її ресурсів. Цей закон містить положення: про володіння та використання дикої природи; про створення агентств з питань дикої природи та визначення їхніх відповідних обов'язків; про захист дикої природи від шкоди, особливо тієї, що виникає внаслідок поведінки та діяльності людини; про захист середовищ існування дикої природи від посягань з боку людей; та про пом'якшення негативних наслідків для дикої природи, таких як конкуренція за ресурси, а також хижацтво та спустошення дикої природи.

Незважаючи на ряд переваг, які роблять закон придатним для цієї мети, він також має певні обмеження. Існує також кілька факторів, які визначають або впливають на ефективність законів (детермінантів) – головним чином інституційних. До них належать: актуальність та придатність конкретних законів до місцевих обставин місцевості, в якій вони застосовуються; прийнятність таких законів для зацікавлених сторін та широкої громадськості; чи ці закони створюють ефективні механізми для вирішення спорів та їх врегулювання; чи ці закони підкріплені відповідними політичними рамками та ефективними інституційними механізмами [2, с. 928].

Дослідники наголошують на важливості перегляду сучасних концепцій правого регулювання експлуатації природних ресурсів

тваринного світу, з метою «забезпечення оптимального стану збереження їх популяційного та видового різноманіття й визначити перспективи післявоєнного відтворення цих ресурсів» [1, с. 559]. У контексті охорони, використання і відтворення тваринного світу закон вимагає ефективного забезпечення виконання, щоб міг відігравати свою передбачувану роль в успіху політики та програм охорони дикої природи, а також у збереженні дикої природи та її ресурсів. На думку дослідників, основними факторами, що впливають на ефективність законів про охорону, використання і відтворення тваринного світу є: відповідність та придатність до місцевих обставин; прийняття зацікавленими сторонами; доречність відповідної політичної бази; наявність та ефективність механізмів врегулювання спорів; ефективність інституційних механізмів [4, с. 118].

Щоб закон був ефективним для мети, для якої він був прийнятий, та безперервно застосовувався, він має відповідати місцевим обставинам місцевості (або юрисдикції), в якій він застосовується, та її мешканцям.

Успіх будь-якого закону залежить від того, чи буде він прийнятним для зацікавлених сторін та чи буде вони ним прийняті. У секторі дикої природи до цих зацікавлених сторін належать місцеве населення, а також різноманітні групи інтересів дикої природи, такі як дослідники-іноземці, місцеві дослідники, природоохоронці, ентузіасти дикої природи, натуралісти-аматори, міжнародна спільнота, фінансові донори, неурядові організації, а також урядові та державні органи. Щоб закон безперервно застосовувався, він повинен бути прийнятним для зацікавлених сторін та громадськості загалом, інакше він не працюватиме ефективно. Тому закони про дику природу повинні враховувати інтереси природоохоронців та місцевих громад. Їхньому прийняттю повинні передувати широкі консультації між законодавчими органами та ключовими зацікавленими сторонами, такими як широка громадськість. На жаль, хоча місцеві громади є ключовими зацікавленими сторонами в охороні, використанні і відтворенні тваринного світу, закони про охорону природи в більшості частин світу загалом надають перевагу інтересам дикої природи над інтересами місцевих громад, а добробуту диких тварин – над добробутом людей [2, с. 928].

Для ефективного функціонування закону його необхідно підкріплювати відповідною політичною базою. Аналіз закону з певного питання або в певному секторі, такому як дика природа, неминуче вимагає вивчення відповідного стану політики щодо нього. Це пояснюється тим, що закон є одним із інструментів реалізації

політики [3, с. 149]. Без відповідної політичної бази для підтримки закону (наприклад, про охорону, використання і відтворення тваринного світу) цей закон не може бути ефективним. Політична підтримка надає закону добру волю уряду та урядові повноваження, необхідні для його забезпечення. Закон і політика працюють як рука об руку, звідси симбіоз взаємної підтримки. Будь-яка країна, яка має закон про управління дикою природою, цілком логічно повинна мати і відповідну політику щодо охорону, використання і відтворення тваринного світу, які фактично передують їй. Саме закон надає підстави для перетворення політичних позицій на юридично забезпечені зобов'язання та права. Однією із соціальних функцій права є врегулювання суперечок, тому закон повинен встановити механізми для мирного врегулювання суперечок. Ще одним фактором, що впливає на ефективність закону, є ефективність існуючих інституційних механізмів – установ (та агентств), наділених його забезпеченням, а також тих, на яких покладено управління відповідною політикою/політиками. Що стосується законів у секторі дикої природи, їхня ефективність залежить від ефективності правоохоронних органів, а також ефективності агентств, які здійснюють управління політикою щодо дикої природи в цьому секторі. Це пояснюється тим, що для того, щоб закони процвітали, їм потрібен ефективний інституційний механізм для їх впровадження та забезпечення виконання. Н. Сафіна визначає три поширені інституційні проблеми, що перешкоджають безперервному функціонуванню законів про охорону, використання і відтворення тваринного світу, а саме: перекриття обов'язків; брак достатніх ресурсів; відсутність мотивації серед персоналу [4, с. 106].

Охорона, використання і відтворення тваринного світу – це сектор, який взаємодіє з багатьма іншими секторами, наприклад, землекористуванням, сільським господарством, водними ресурсами, тваринництвом, лісовим господарством тощо. Закони про лісове господарство, сільське господарство та землеволодіння, хоча здебільшого не призначені для регулювання сектору охорони, використання і відтворення тваринного світу, можуть мати наслідки, що негативно впливають на ресурси дикої природи або суперечать заявленим цілям політики щодо дикої природи. Наприклад, діяльність у сфері лісового господарства може вплинути на дику природу. Однак у багатьох юрисдикціях управління цими секторами покладається на різні міністерства, наприклад, сільського господарства, водних ресурсів, розвитку тваринництва та навколишнього середовища; і регулюється різними галузевими законами, що застосовуються відповідними

галузевими відомствами. Варто зазначити, що відсутність ефективної координації обов'язків різних установ може значно підірвати ефективність цих установ у виконанні своїх обов'язків, а також їхню ефективність у забезпеченні дотримання законів та політики, пов'язаних з охороною, використанням та відновленням тваринного світу [4, с. 106]. У ситуаціях, коли відповідальність покладається на різні відомства, існує потреба у міжвідомчому комітеті для координації зусиль.

Брак достатніх ресурсів для управління галуззю охорони, використання та відновлення тваринного світу з точки зору персоналу, інфраструктури та фінансів є загальною проблемою в більшості країн, що розвиваються. В результаті ці країни змушені покладатися на експатріантів, а також на донорське фінансування для виплати заробітної плати персоналу, що займається питаннями дикої природи; будівництва доріг у заповідниках дикої природи; будівництва шкіл та лікарень для місцевих громад у заповідниках дикої природи; реалізації програм боротьби зі шкодою, завданою дикою природою; виплата компенсації за шкоду, завдану дикій природі; та підтримка охоронних територій дикої природи [4, с. 109].

У цьому контексті основними елементами ідеального закону про охорону, використання та відновлення тваринного світу є: положення щодо власності на тваринний світ; положення щодо захисту видів диких тварин та середовищ існування диких тварин; положення щодо розподілу та використання диких тварин та ресурсів диких тварин; положення про створення агентств з охорони дикої природи та визначення їхніх обов'язків; положення, що визначають заходи щодо пом'якшення негативних витрат на дику природу; положення про створення механізмів врегулювання.

Література:

1. Шеховцов В. В. Правове регулювання використання об'єктів тваринного світу. Сучасні теоретичні та прикладні засади права природокористування в національній еколого-правовій доктрині : монографія / за заг. ред. А. П. Гетьмана. Харків, 2023. С. 558–613.
2. Sifuna N. The Use of Law in Wildlife Management. *Beijing Law Review*. 2021. Vol. 12. pp. 924–947.
3. Sifuna N., Mogere S. Enforcing Public Health Law in Africa: Challenges and Opportunities, the Case of Kenya. *Zambia Law Journal*. 2002. Vol. 34. pp. 148–159.
4. Sifuna N. Damage Caused by Wildlife: Legal and Institutional Arrangements in Botswana. *Environmental Policy and Law*. 2009. Vol. 39. pp. 105–127.